ИМОМ БУХОРИЙ САБОҚЛАРИ

Дунёда илмдан бошқа нажот йўқ ва зеҳ қолон бўлмагай.

Имом Бухорий

маънавий-маърифий, илмий-адабий журнал

2017

4

нимага асосланган? – деган саволга қуйидаги ибора билан жавоб бериш ўринлидир: "Маҳаллий халққа шу жойнинг хат саводини ўргатиш иши Туркистон ўлкасида жуда қадимдаёқ гоят кенг тарқалган. Ўлка босиб олингач, руслар бу ерда жуда кўп мактаблар борлигини кўрдилар, уларда араб алфавитида она тили ўқитилишига ва савод чиқариш мусулмон дини билан уйғунлашиб кетганлигига гувоҳ бўлдилар" [2: 54]. Демак, мадрасалардаги ўқув жараёнининг даражаси ва ўқув дастурлари диний билимларга асосланган эди.

Бу жиҳатлар эса давр маориф тизими тарихини ана шундай мавжуд мураккаб қонуниятлар асосида таҳлил қилиш кераклигини тақозо қилади. Унинг дунёвий тараққиёт талабларига жавоб бера олмайдиган томонларини ҳам эътироф этиш билан бирга, ютуқларини ҳам назардан четда қолдирмаслик кераклигини талаб қилади. Муаммога аниқлик киритиш учун уни чуқурроқ ўрганиш, илмий таҳлил қилиш, далилларни солиштириш ва умуман олганда тарихий ҳақиқатни бузмасдан намойиш этиш, ватанимизнинг келгуси тараққиётида маданий-маърифий равнақи истиқболини белгилашда катта ўрин тутади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Арандаренко Г. Статистические сведения по нагорным тюменям Зеравшанского округа за 1887 год // Туркестанский сборник. – СПб., 1883.
2. Граменицкий С. Положение инородческого образование в Сирдрьинской области. – Т., 1916.
3. Иванов Д.Л. Русская земля Самарканд // Туркестанский сборник. – СПб., 1873-1875.
4. Из жизни сартов // Туркестанский сборник. – СПб., 1887.
5. Корреспонденция Нового Времени Самарқанд //Туркестанский сборник. – СПб., 1880.
6. Миддендорф А. Очерки Ферганской долины. – СПб., 1882.
7. Наливкин В.П. Сведения о состоянии туземных медресе Сыр-Дарьинской области в 1890-1891 учебном году – 1916.
8. Павловский Е.Н. Очерки Самаркандской области (с рисунками в тексте) // Туркестанский сборник.
9. Пален К.К. Учебное дело //Отчет по ревизии Туркестанского края, произведенной по величайшему повелению сенатории графмостром графом К.К Паленом.
10. Радлов В. Средняя Зеравшанская долина // Туркестанский сборник. – СПб., 1882.
11. Сарты // Туркестанский сборник. – СПб., 1880. – Т.249.
12. Соколов В. Москва – Самарқанд // Туркостанский сборник. – Т., 1907.
13. Туркестанский сборник. – СПб., 1873-1875.

БУХОРО ЎЛКАШУНОСЛИК МУЗЕЙИНИНГ ТАШКИЛ ТОПИШ ТАРИХИДАН

Ушбу мақолада Бухоро ўлкашунослик музейининг очилиши ва унинг дастлабки фаолияти ёритилган. Музейнинг очилиш маросими, унда иштирок этганлар ва музейнинг асосчилари ҳақида фикр юритилган.

Таянч сўзлар: *кўргазма, экспонат, ўлкашунослик, кутубхона, Кўкалдош, нозирлик, генерал-губернатор.*

The article reveals the opening of the Bukhara country studies museum, its first activities. The opening ceremony of the museum, the participants in it and the founders of the museum are reconsidered.

В статье раскрывается открытие Бухарского краеведческого музея, его первая деятельность. Церемония открытия музея, его участников и основателей музея пересматривается.

Аъзам БОЛТАЕВ
БухДУ катта илмий ходим-изланувчиси

Бухоро воҳаси ноёб осори-атиқалари ва бебаҳо маданий ёдгорликларининг кўплиги билан дунё сайёҳларининг диққат эътиборини ўзига қаратиб келмоқда. Шунинг учун ҳам Бухорода музейшунослик ва ўлкашунослик соҳалари алоҳида эътиборга бўлган ва шундай бўлиб келмоқда.

Ўлкашуносликда илмийлик билан ажралиб турувчи ва маданий-маърифий муассаса мақомига эга музейнинг ўрни ва аҳамияти каттадир. У моддий маданият ёдгорликларининг асл нусхаларини, жумладан, археология, этнография топонимикага оид материалларни тўплайди, сақлайди ва илмий асосда ўрганади ҳамда экспозиция орқали намойиш этади. Дарҳақиқат, музей – ҳар бир халқ ёки миллатнинг тарихидан авлодларга хабар берувчи маънавий хазина. Мамлакатнинг ўтмиши ҳамда ҳозирини тасаввур қилиш учун улкан бир мактаб ва дарсхонадир. Тилсимли тарих илмининг бир бўлаги бўлмиш музейлар, улардаги осори-атиқалар аждодлар билан авлодларни мустаҳкам боғловчи бир риштадир. Бухоро ҳукумати Маориф нозирининг муовини М. Махзум ҳали 20 йиллардаёқ: "Музахона (музей) бир тарихдур. Музахона бир дарсдан иборатдур. Бир миллатнинг авлоди шуни томоша қилиб боболарнинг аҳволидан дарс ўқур. Бир мамлакатнинг тарихини билмак учун музахонадан ортиқ бир тарих китоби бўлмас" – каби жозибадор фикрларни билдирган эди [5].

Миллатимизнинг жонкуяр фидоийлари бой моддий ва маънавий маданиятимизни асраш, келажак авлодларга етказиш йўлида озмунча куч сарфламадилар. Бухоро Республикаси ҳукумати томонидан дастлабки кунлардан бошлаб, асрлар оша авлоддан-авлодга ўтиб келаётган эски китоблар ва асори-атиқаларни тўплаш, уларни мамлакат ҳудудидан олиб чиқиб кетишга йўл қўймасликка қаратилган чора-тадбирлар кўрилди ва бир қатор буйруқлар чиқарилди. 1920 йил 17 сентябрдаги Бухоро Нозирлар Шўросининг буйруғида: "Бутун Бухоро мамлакатларидаги эски ҳукумат маъмурларидан қолган эски ва янги китоблар маориф назоратига топшириладур. Шул китобларни кўрмак ёки сотиб олмоқчи бўлғонлар маориф назоратидан ижозат олмоқлари керакдур. Хусусий кишиларда эски китоблари бўлиб сотмоқчи бўлсалар четга чиқармасдан маориф назоратига келтириб, ўз баҳосида оқчасини олсунлар ва шул юқоридаги ёзувларга қарши келганларга жазолар ила ҳукмга бериладур" – дейилган. Ҳукумат ўтмишдан мерос бўлиб қолган мадрасаларга, китоб ва ўқув-ёзув асбобларига, асори-атиқаларга эгалик қилиш, уларни бир жойга тўплаш вазифасини маориф нозирлиги зиммасига юклаб қўйганди. Шунинг учун ўлка маданиятига оид асори-атиқа ва санъат асарларини тўплаш мақсадида маориф нозирлиги қошида "Тарихий асори-атиқа шўъбаси" ташкил қилинди [8: 103-114]. Чунки генерал-губернаторлик даврида кўплаб бебаҳо китоблар, қўлёзмалар, осори-атиқалар айрим коллекционерлар томонидан халқдан йиғиб олиниб, олиб кетилган эди. Бу воқеалардан Бухоро ҳукумати вакил-

лари хабардор эдилар ва бунинг олдини олиш учун шундай чора тадбирлар кўрилган.

Маориф нозирлигининг 1920 йил 20 декабрдаги буйруғида: "Агар Бухоронинг ўзига маданиятига оид асори атиқа ва санъат нафис асбоблари бўлса, Маориф назоратидаги тарихий асори-атиқа шуъбасига келтириб топширсинлар. Маориф назорати ҳар асбобнинг қимматига қараб пулини берадур. Бундоқ асбобнинг қўлдан-қўлга ўтиб, сотилиб юрилиши қатъий мумкин эмас! Четга чиқармоқ ҳам қатъий мумкин эмас!" – деган қатъий даъватлар мавжуд [8: 115].

Маориф вазири бошчилигидаги "Тарихий асори-атиқа шуъбаси" икки йил давомида самарали ишлади. 1920-1922 йиллар давомида бир музей ташкил қилиб, унда намойиш қилишга арзирли, етарли бўлган кўҳна тарихимиздан садо берувчи ашёвий материаллар тўпланди. Музей 1922 йил 8 ноябрда очилган [1]. Аммо Н. Жўраев Бухорода биринчи музей очилишини 1927 йил билан боғлайди [7: 32]. Бироқ Бухоро музейи ўз фаолиятини 1922 йилда бошлаганини ўша йилларда чиқиб турган "Бухоро ахбори" газетасидаги эълон тасдиқлайди. Ўша пайтдаги Нозирлар Шўроси раиси Ато Хўжа, Маориф нозирлигидаги мутасадди раҳбарлар, Россиянинг Бухоро Республикасидаги ваколатхонаси бошлиғи Соколов ҳамда халқ вакиллари иштирокида 8 ноябрда Бухоро музейининг расмий очилиш маросими бўлиб ўтди.

Музейни очиш маросимида Ато Хўжа: "Бухорода бир музахона (музей) очилишини кўрмак, илк буюк тилакларимиздан биридур. Бу кун шу муқаддас тилагимизнинг вужудга чиқишини кўриб жуда хурсанд бўлдик" – деганди [4]. Соколов рус ваколатхонаси ихтиёрида очилган "Файзулла Хўжаев" номли қироатхона (кутубхона) ҳисобидан музейга қўйиш учун айрим китоблар берганди.

Музей очилиши ўша пайтда муҳим тарихий воқеа бўлиб, унга ташриф буюрувчиларнинг сон-саноғи бўлмаган. Мазкур хайрли ишни амалга ошириш осон бўлмаганди, албатта. Бухоро музейи очилиши маросимида муаллимлардан бири Назир афанди сўз олиб: "Музахонага (музейга) "Қори Йўлдош музахонаси" деб ном берсак тўғри бўладур" – деган таклиф киритди. Ушбу таклиф барча томонидан маъқулланди. Қори Йўлдошнинг ўзи эса маросим охирида камтарлик билан: "Биз бу йўлда ғоят оз ишлаб, кичик бир нарса майдонга келтирдик. Халқимизнинг бой ўтмиши, отабоболардан бизга қолгон маданий мероси ўнлаб музейларга сиғмайдур" – деган тарихий сўзларни айтганди [4].

Музейнинг директори этиб Аминжон Пўлатов тайинланган. Унинг биринчи биноси аввалги хитой банки биносида жойлашган (ҳозирги Санъат музейи биноси – А.Б.) [2]. Аммо Мирзо Салимбек ўз китобида музей Кўкалдош мадрасасида очилган деб ёзади, К. Рахмонов диссертациясида музейнинг биринчи биноси сифатида Ситораи Мохи Хосса деб қайд қилинган [8: 115]. Лекин архив ҳужжатларида бундай дейилган: "1927 йил бошида музей учун Кўкалдош мадрасаси таъмирланаётган пайтда Зарафшон (Зарафшон округ комиссияси) музейни Бухоро амирининг ёзги қароргоҳи "Ситораи Моҳи Хосса"га кўчириш таклифи билан чиқди. Аммо, бунга Облисполком (Зарафшон вилоят ижроия қўмитаси) рухсат бермади ва Кўкалдош мадрасасидаги ремонт тугаллаб, музей фаолиятини шу мадрасада бошлашга рухсат берилди" [6]. Бундан шундай хулоса келиб чиқадики, музей Кўкалдош мадрасасида 1927 йилда очилган. 1931 йилда амирнинг ёзги қароргоҳи Ситораи Моҳи Хосса Бухоро музейи филиалига айлантирилган [3: 20]. Аслида, бу ишлар 1927 йил бошларида бошланган эди.

Музей бешта хонадан иборат бўлиб, бинонинг бир қисмида театр, клуб, кутубхона жойлашган ва булар биргаликда маданият масканини ташкил этган.

Биринчи музей экспозицияси (кўргазма)си тизимли бўлмай, унга ҳар хил қадимий ашёлар жамланган эди. Йиғилган ашёлар 168 тани [3: 17] ташкил этиб, улар матолар, қошғар вазалари, сопол буюмлар, қулфлар, мисгарлик ва заргарлик буюмларидан иборат бўлган. Асосий мақсад оммани ўзига чорлаш ва қизиқтириш бўлган. Музей ашёлари мунтазам тўлдириб борилган. 1924 йилда тематик экспозиция (мавзули кўргазма) ташкил қилинади. Кўргазма қишлоқ хўжалиги меҳнаткашларига бағишланади. Ўзининг сақлов вазифаларини бажармаслик ва ўша даврдаги тузумнинг тарғиботчисига айланиши учун экпозиция (кўргазма) олиб қўйилган.

Музей учун 1922-24 йиллардаги фаолият биринчи босқич бўлиб, бу даврда музей шакллантирилди, Бухорода ижтимоий маданиятни кўрсатувчи музей институти вужудга келди.

Хулоса қилиб айтганда, музейни ташкил этишдан мақсад Бухородаги бой тарихий манбалар, асори атиқалар, тарихий ашёларни қисман бўлса-да, сақлаб қолишдан иборат эди. Чунки рус генерал-губернатори фон Кауфмандан бошлаб деярли барча қўмондонлар (генерал губернаторлар) [9: 31] Ўрта Осиёдаги нодир китоблар ва қимматбаҳо ашёларни пойтахтга жўнатиб туришган.

Иккинчидан, ҳукумат театрлар қаторида музей ташкил этиш ва аҳолини ўз тарихи билан таништириш уларнинг дунёқарашини сал бўлса-да ўзгартиришга ҳаракат қилган. Бухорода музей очилиши катта тарихий воқеа бўлди.

Музейнинг қисқа вақт (1922-1924) фаолият юритишига сабаб кўргазма тизимли бўлмаган, йиғилган ашёлар даврлаштирилмай жойлаштирилган ва ўша даврдаги тузумга мос бўлмаган. Шу сабаб музей вақтинча ўз фаолиятини тўхтатган. Лекин бу билан музей фаолияти тўхтаб қолмади. 1925 йилдан бошлаб музей соҳаси учун янги давр бошланди.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Альмеев Р.В. Бухара город-музей. – Т., 1999. – С.17. Курбанов Г.Н. Бухарскому краеведческому музею-60 лет // Общественные науки в Узбекистане. 1983. № 1. – С.64-65.

2. Альмеев Р.В. Бухара город-музей. – Т., 1999. – С.17. Мирзо Салимбек. Кашкули Салимий Таворихи муттақадимин ва муттаахирин. Б. 2003. – Б 9. Курбанов Г.Н. Бухарскому краеведческому музею-60 лет // Общественные науки в Узбекистане. 1983. № 1. – С. 64-65.

3. Альмеев Р.В. Бухара город-музей. Т.,1999.

4. Бухоро ахбори. 112-сон. 1922 йил. 23 ноябр.

5. "Бухоро ахбори" газетаси. 1922 йил 23 ноябр. Альмеев Р.В. Бухара город-музей. – Т.,1999. – С. 17. Курбанов Г.Н. Бухарскому краеведческому музею-60 лет // Общественные науки в Узбекистане. 1983. № 1. – С. 64-65.

6. Бухоро Давлат Архиви. фонд 1175, рўйхат 1, иш 2, варақ 31.

7. Йўлдошев Н. Бухоро музейи. // Фан ва турмуш. 1981 №12.

8. Рахмонов К. "Бухоро ахбори" ва "Озод Бухоро" газеталари-Бухоро Халқ Совет Республикаси тарихини ўрганиш манбаси. Тарих фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси автореферати. – Т., 2009.

9. Садыкова Н.С. Музейное дело в Узбекистане. – Т., 1975.

лари хабардор эдилар ва бунинг олдини олиш учун шундай чора тадбирлар кўрилган.

Маориф нозирлигининг 1920 йил 20 декабрдаги буйруғида: "Агар Бухоронинг улка маданиятига оид асори-атиқа ва санъат нафис асбоблари бўлса, маориф назоратидаги тарихий асори-атиқа шўъбасига келтириб топширсинлар. Маориф назорати ҳар асбобнинг қимматига қараб пулини берадур. Бундоқ асбобнинг қўлдан-қўлга ўтиб, сотилиб юрилиши қатъий мумкин эмас! Четга чиқармоқ ҳам қатъий мумкин эмас!" – деган қатъий даъватлар мавжуд [8: 115].

Маориф вазири бошчилигидаги "Тарихий асори-атиқа шўъбаси" икки йил давомида самарали ишлади. 1920-1922 йиллар давомида бир музей ташкил қилиб, унда намойиш қилишга арзирли, етарли бўлган кўҳна тарихимиздан садо берувчи ашёвий материаллар тўпланди. Музей 1922 йил 8 ноябрда очилган [1]. Аммо Н. Жўраев Бухорода биринчи музей очилишини 1927 йил билан белгилайди [7: 32]. Бироқ Бухоро музейи ўз фаолиятини 1922 йилда бошлаганини ўша йилларда чиқиб турган "Бухоро ахбори" газетасидаги эълон тасдиқлайди. Ўша пайтдаги Нозирлар Шўроси раиси Ато Хўжа, Маориф нозирлигидаги мутасадди раҳбарлар, Россиянинг Бухоро Республикасидаги ваколатхонаси бошлиғи Соколов ҳамда халқ вакиллари иштирокида 8 ноябрда Бухоро музейининг расмий очилиш маросими бўлиб ўтди.

Музейни очиш маросимида Ато Хўжа: "Бухорода бир музахона (музей) очилишини кўрмак, илк буюк тилакларимиздан биридур. Бу кун шу муқаддас тилагимизнинг вужудга чиқишини кўриб жуда хурсанд бўлдик" – деганди [4]. Соколов рус ваколатхонаси ихтиёрида очилган "Файзулла Хўжаев" номли қироатхона (кутубхона) ҳисобидан музейга қўйиш учун айрим китоблар берганди.

Музей очилиши ўша пайтда муҳим тарихий воқеа бўлиб, унга ташриф буюрувчиларнинг сон-саноғи бўлмаган. Мазкур хайрли ишни амалга ошириш осон бўлмаганди, албатта. Бухоро музейи очилиши маросимида муаллимлардан бири Назир афанди сўз олиб: "Музахонага (музейга) "Қори Йўлдош музахонаси" деб ном берсак тўғри бўладур" – деган таклиф киритди. Ушбу таклиф барча томонидан маъқулланди. Қори Йўлдошнинг ўзи эса маросим охирида камтарлик билан: "Биз бу йўлда ғоят оз ишлаб, кичик бир нарса майдонга келтирдик. Халқимизнинг бой ўтмиши, ота-боболардан бизга қолғон маданий мероси ўнлаб музейларга сиғмайдур" – деган тарихий сўзларни айтганди [4].

Музейнинг директори этиб Аминжон Пўлатов тайинланган. Унинг биринчи биноси аввалги хитой банки биносида жойлашган (ҳозирги Санъат музейи биноси – А.Б.) [2]. Аммо Мирзо Салимбек ўз китобида музей Кўкалдош мадрасасида очилган деб ёзади, К. Рахмонов диссертациясида музейнинг биринчи биноси сифатида Ситораи Мохи Хосса деб қайд қилинган [8: 115]. Лекин архив ҳужжатларида бундан дейилган "1927 йил бошида музей учун Кўкалдош мадрасаси таъмирланаётган пайтда Зар. комиссия (Зарафшон округ комиссияси) музейни Бухоро амирининг ёзги қарорғохи "Ситораи Моҳи Хосса"да очиш таклифи билан чиқди. Аммо, бунга Облисполком (Зарафшон вилоят ижроя қўмитаси) рухсат бермади ва Кўкалдош мадрасасидаги ремонт тугаллангач, музей фаолиятини шу мадрасада бошлашга рухсат берилди" [6]. Бундан шундай хулоса келиб чиқадики, музей Кўкалдош мадрасасида 1927 йилда очилган. 1931 йилда амирнинг ёзги қароргоҳи Ситораи Моҳи Хосса Бухоро музейи филиалига айлантирилган [3: 20]. Аслида, бу ишлар 1927 йил бошларида бошланган эди.

Музей бешта хонадан иборат бўлиб, биносининг ёнида театр, клуб, кутубхона жойлашган ва булар биргаликда маданият масканини ташкил этган.

Биринчи музей экспозиция (кўргазма)си тизимли бўлмай, унга ҳар хил қадимий ашёлар жамланган эди. Йиғилган ашёлар 168 тани [3: 17] ташкил этиб, улар қуролар, қошғар вазалари, сопол буюмлар, кўпёзмалар, мисгарлик ва заргарлик буюмларидан иборат бўлган. Асосий мақсад-оммани ўзига чорлаш ва қизиқтириш бўлгани учун музей ашёлари мунтазам тўлдириб борилган. 1924 йилда тематик экслозиция (мавзули кўргазма) ташкил қилинади. Кўргазма қишлоқ хўжалиги меҳнаткашларига бағишланади. Ўзининг сақлов вазифаларини бажармаган ва ўша даврдаги тузумнинг тарғиботчисига айланган ушбу экспозиция (кўргазма) ёпиб қўйилган.

Музей учун 1922-24 йиллардаги фаолият биринчи босқич бўлиб, бу даврда музей шакллантирилди. Бухорода ижтимоий маданиятни кўрсатувчи музей институти вужудга келди.

Хулоса қилиб айтганда, музейни ташкил этишдан мақсад Бухородаги бой тарихий манбалар, асори-атиқалар, тарихий ашёларни қисман бўлса-да, сақлаб қолишдан иборат эди. Чунки рус генерал-губернатори фон Кауфмандан бошлаб деярли барча қўмондонлар (генерал-губернаторлар) [9: 31] Ўрта Осиёдаги нодир китоблар ва қимматбаҳо ашёларни пойтахтга жўнатиб турышган.

Иккинчидан, ҳукумат театрлар қаторида музей ташкил этиш ва аҳолини ўз тарихи билан таништириш, уларнинг дунёқарашини сал бўлса-да ўзгартиришга ҳаракат қилган. Бухорода музей очилиши катта тарихий воқеа бўлди.

Музейнинг қисқа вақт (1922-1924) фаолият юритишига сабаб кўргазма тизимли бўлмаган, йиғилган ашёлар даврлаштирилмай жойлаштирилган ва ўша даврдаги тузумга мос бўлмаган. Шу сабаб музей вақтинча фаолиятини тўхтатган. Лекин бу билан музей фаолияти тўхтаб қолмади. 1925 йилдан бошлаб музей соҳаси учун янги давр бошланди.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Альмеев Р.В. Бухара город-музей. – Т., 1999. – С.17. Курбанов Г.Н. Бухарскому краеведческому музею-60 лет // Общественные науки в Узбекистане. 1983. № 1. – С.64-65.

2. Альмеев Р.В. Бухара город-музей. – Т., 1999. – С.17. Мирзо Салимбек. Кашкули Салимий Таворихи муттақадимин ва муттаахирин. Б. 2003. – Б 9. Курбанов Г.Н. Бухарскому краеведческому музею-60 лет // Общественные науки в Узбекистане. 1983. № 1. – С. 64-65.

3. Альмеев Р.В. Бухара город-музей. Т.,1999.

4. Бухоро ахбори. 112-сон. 1922 йил. 23 ноябр.

5. "Бухоро ахбори" газетаси. 1922 йил 23 ноябр. Альмеев Р.В. Бухара город-музей. – Т.,1999. – С. 17. Курбанов Г.Н. Бухарскому краеведческому музей-60 лет // Общественные науки в Узбекистане. 1983. № 1. – С. 64-65.

6. Бухоро Давлат Архиви. фонд 1175, рўйхат 1, иш 2, варақ 31.

7. Йўлдошев Н. Бухоро музейи // Фан ва турмуш 1983 №12.

8. Рахмонов К. "Бухоро ахбори" ва "Озод Бухоро" газеталари-Бухоро Халқ Совет Республикаси тарихини ўрганиш манбаси. Тарих фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси автореферати. – Т., 2009.

9. Садыкова Н.С. Музейное дело в Узбекистане. – 1975.

Ушбу сонда:

Шовосил ЗИЁДОВ, Бахтиёр ТУРАЕВ. Имом Бухорий халқаро илмий-тадқиқот марказининг истиқболли вазифалари 2

АЖДОДЛАР ИЛМИЙ МЕРОСИ

Ҳасан РАСУЛОВ. Имом Бухорийнинг Пойкандлик устози 5
Барот АМОНОВ. Имом Бухорийнинг шоҳ асари – "Ал-жомиъ ас-саҳиҳ"га ёзилган шарҳлар 7
Нодир КАРИМОВ. Ҳаким Термизий илмий меросининг хорижда ўрганилиши 9

ИСЛОМ ВА ҲОЗИРГИ ЗАМОН

Иброҳим УСМОНОВ. Қуръондаги масаллар (давоми) 12
Баҳодир ҲУСАНОВ. Ислом дини қадриятларида этика ва эстетика масалалари 14
Дурдона РАСУЛОВА. XVII-XX аср бошларида Францияда ислом динига оид тадқиқотлар ва диний илмлар ривожи 16

ВАТАНИМИЗ ТАРИХИ

Нигора ЮСУПОВА. Ҳозирги Ўзбекистон ҳудудига жаҳон динларининг кириб келиши 19
Норхўжа ЧОРИЕВ. Азизиддин Насафий – шарқ уйғониш даврининг буюк мутафаккири 21
Дилноза ДУТУРАЕВА. Денгиз савдо йўлларида дипломатия: салжуқийлар ва Хитой 24
Азамат КУРАХМЕДОВ. XIX аср иккинчи ярми – XX аср бошларида Самарқанд мадрасаларида таълим-тарбия тизими 27
Аъзам БОЛТАЕВ. Бухоро ўлкашунослик музейининг ташкил топиш тарихидан 29
Мурод ЗИКРУЛЛАЕВ. "Уламо" жамияти ва 1917 йил Тошкентдаги октябрь тўнтариши 31
С. АБДИВОҲИДОВ. Жадидларнинг ижтимоий – сиёсий ва ғоявий қарашларининг мазмун-моҳияти 33
Фаррух АБДУСАМАДОВ. Совет ҳокимиятининг хусусий мулкни чеклаш сиёсати ва унинг ижтимоий-иқтисодий оқибатлари 35

БАРКАМОЛ АВЛОД ТАРБИЯСИ

Диловар НЕГМАТОВА. Миллий ва умуминсоний ғоялар – баркамол авлод тарбиясининг муҳим воситаси сифатида 37
Мўмина РАҲИМОВА. Абдурауф Фитрат ахлоқий тарбия тўғрисидаги қарашлари ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари 39

ИЖТИМОИЙ ИНСТИТУТ

Насриддин НАЗАРОВ. Ҳаракатлар стратегияси тизимида қадриятларнинг тарбиявий моҳияти 41
Шуҳрат ОТАҚУЛОВ. Ижтимоий адолат тамойили – демократик тартиботнинг муҳим талаби 43
Нуриддин ҚОЛҚАНОВ. Шарқ мутафаккирларининг сиёсий етакчи маънавияти ва имижига оид қарашлари 45
Янгибой ТУРДИМУРАТОВ. Этнологияда хўжалик-маданий типларни ўрганишнинг долзарб масалалари 48
Акрамжон ҒУЛОМОВ, Илҳом ЭРКИНОВ. Экологик масъулият-экологик маданиятни шакллантирувчи омил сифатида 51
Мавжуда ТИЛАКОВА. Ўқувчилар шахсининг интеллектуал ва ижодий креатив потенциалини ривожлантириш зарурати 53
Иноятхон АРЗИМАТОВА, И. ЭРКИНОВ. Шахс маънавиятини юксалтиришда миллий қадриятларнинг ўрни 55
Ҳусан ДЖУРАКУЛОВ. "Табиат-жамият-инсон" муносабатларини уйғунлаштиришда маънавий қадриятларнинг ўрни 57
Rustam AMONOV. Jamiyatning iqtisodiy sohasidagi tavakkalchilik masalalari 59
Дилшод ҲАЙДАРОВ. Мустақиллик йилларида Ўзбекистон шаҳарлари иқтисодиётининг ривожланиш тенденциялари 60

МАЪНАВИЙ ТАҲДИДЛАРГА ҚАРШИ КУРАШ

Шаҳзод ИСЛАМОВ. "ИШИД" террорчи ташкилоти тарғиботида болалар мавзусининг ёритилиши 64
Otabek G'AYBULLAYEV, Jamshid ORIPOV. Yoshlarni axborot xurujlari va ma'naviy tahdidlardan himoyalashning mafkuraviy jihatlari 66
Абдумутал ҚАМБАРОВ, Мавлуда НАЖМЕТДИНОВА. Ёшлар тарбиясида ахборот хавфсизлиги масалалари 68
Муҳиддин ТУРСУНМУРАТОВ. Ғоявий манипуляция орқали ёшлар онгига таъсир ўтказиш 69

ФАЛСАФИЙ МУШОҲАДАЛАР

Г. МАҲМУДОВА. Зардушт тафаккури ва гаталар фалсафаси 73
Феруза БОЗАРОВА. Араб-мусулмон олимлари ижодий меросининг Иммануил Кант қарашларига таъсири 75
Д. РАШИДОВА. Ижтимоий-фалсафий мерос ва ворисийлик 77
Илҳомиддин РУСТАМОВ. Марказий Осиёда янги Афлотунча фалсафа тараққиёти: Ибн Сино фалсафаси 80
Д. ҚОДИРОВА. Ижод жараёнининг эстетик ўзига хосликлари 81
Парда НОРБЎТАЕВ. Қашқадарё воҳаси бахшилари достонларида акс этган деҳқончилик билан боғлиқ удумларнинг этнографик хусусияти 84
Хонзода ТОЖИБОЕВА. Абу Наср Форобий таълимотида инсон жамоаси ва маънавий камолоти масалалари 86
Ҳусен ТЎХТАЕВ. Ўзбекистон қишлоқлари ҳақида янгича фалсафий дунёқарашни шакллантириш масалалари 89
Бобур ҚЎЙЛИЕВ. Ориентализмнинг мафкуравий ва парадигмал хусусиятлари 91
Сурайё РАҲМАТИЛЛАЕВА. Синергетик тафаккур моҳияти 94

ИМОМ БУХОРИЙ РИВОЯТ ҚИЛГАН ҲАДИСЛАР

Йўлдошхон ИСАЕВ. Кимки қариндошлари билан алоқани боғласа, Аллоҳ таоло ҳам у билан алоқани боғлайди 96

ЯНГИ НАШРЛАР

Назар ҲАКИМОВ. Синергетика моҳияти ва амалиётда намоён бўлишининг фалсафий талқини 97
Саидмухтор ОҚИЛОВ. УЛУҒ АЛЛОМА ИЛМИЙ МЕРОСИГА МУНОСИБ ЭЪТИБОР (Абул Муин Насафий "Табсират ал-адилла" асарининг ўзбек тилидаги таржима нашри ҳақида) 98

ABU ALI IBN SINO NOMIDAGI
BUXORO VILOYATI AXBOROT-
KUTUBXONA MARKAZI
Inv. №
20 __ yil " __ " ______